

GJENSYN MED MADAGASKAR

av

LARS JOHAN DANBOLT

Madagaskar er inne i en rivende utviklingsperiode. En som kjente land og folk ganske godt fra før siste krig, må bli overveldet av forundring over alle de nye trekk i folkeliv og tankegang, i bebyggelse og kommunikasjoner. Ofte står gammelt og nytt side om side så det er nesten komisk. Gang på gang møter vi ting og forhold som er fransk utenpå og gassisk inni. Rett som det er føler en seg som i Europa, for så plutselig ved en rask, kanskje uventet sceneforandring å befinne seg på ekte gassisk grunn.

Skal jeg i korthet nevne noen enkelte ting til belysning av den nye situasjon folket befinner seg i, må jeg ta helsesituasjonen først. Malariafeberen er i løpet av de siste årene nesten bekjempet, insektplagen er sterkt redusert, spedalskheten på retur, innvoldsparasittene får ikke lenger herje som før, og sakkynndig fødselshjelp og fornuftig spebarnstell har forminsket barnedødeligheten. Den nye slekt er langt sunnere og friskere enn tidligere generasjoner. Arbeidslyst og innsatsvilje preger mer og mer et folk som tidligere syntes å være giddeløst og uten initiativ.

Samtidig har den livlige flytrafikk mellom Europa og Madagaskar gitt en intimere verdenskontakt enn man tidligere kunne drømme om. Radioen har holdt sitt inntog, kinobilder flimrer for bybefolkningens øyne, — og de veldige investeringer på øen har skapt pengerikelighet og sysselsettelse for alle som disponerer realverdier og arbeidskraft.

For de unge synes alle sjanser å være knyttet til kunnskaper i fransk. Kappløpet for å nå de høyeste stillinger begynner med småskolens franske grammatikk. Alle «skolelys», dvs. elever

som blir flinke i fransk, kommer fram fra klasse til klasse, og kan ta fransk artium, hvoretter høyskoler og fakulteter i Frankrike står dem åpne. De kommer hjem igjen som leger, tannleger, advokater, lektorer, funksjonærer med blanke knapper og gasjer langt over et fornuftig behov. Og selv om denne landets kunnskapsmessige elite i sin studietid i Paris har stått under innflytelse av mange slags revolusjonære og kommunistiske agitatorer, er deres sosiale stilling i hjemlandet så god, at de minst av alt ønsker omveltninger. Deres kultur er fransk, deres samvittighetsfrihet er ukrenket, deres politiske situasjon føles tilfredsstillende.

Fra denne fransk-opplærte elite utkåres folkets politiske ledere. For hva kan gassiske parlamentsmedlemmer utrette i Paris uten veltalenhet på fransk? Ved siste valg, i 1956, stemte de like godt på en fransk advokat som en av sine egne tre stortingsmenn, så er de sikret hva språket angår.

Rekrutteringen til folkets ledende klasse er imidlertid ensidig. Det er de verbalt-teoretiske evner som fører opp og fram. Lille Marius ville med sin mensa rotunda flyte til topps, mens hans mere praktisk og matematisk begavede kamerater snart måtte gi opp skolegangen og bli sykkelreparatører eller sjåførere — eller gå til handel og jordbruk. Madagaskar får på den måten ingen ingeniører, ingen flyvere, teknikere, veterinærer eller landbruksstudenter. Og da gasserne alltid har vært et folk av landkrabber, er det ingen utsikter til at noen med sin gode vilje skulle finne på å gå til sjøs. Gasserne kan aldri skape en marine, hverken på sjøen eller i luften, ser det ut for.

Madagaskar som selvstendig og uavhengig politisk størrelse er derfor nesten utenkelig. Eksport av landets produkter kan ikke foregå over luft-broene. Der må tonnasje til. Og her har gasserne små sjanser. Havneforholdene er også nokså slette. Naturen har ikke vært imøtekommende på dette punkt. Verdifulle produkter rekker ikke fram til verdensmarkedet. Oversjøiske avsetningsvanskeligheter har allerede tatt knekken på en ellers lovende industri, f. eks. i sjokolade og kjøtt-hermetikk.

Folketallet øker raskt. Det dreier seg om 100 000 pr. år. Etter den siste statistikk var det

gassere	4 578 232
franske	64 638
indere	12 735
kinesere	6 066
andre fremmede	4 887
	<hr/>
	tilsammen 4 666 558
	<hr/>

Samme statistikk oppgir at 857 109 er tilsluttet protestantiske menigheter (deri medtatt 29 000 anglikanere og 11 452 adventister), mens tallet på romersk-katolske er 877 560. Det blir en kristen totalsum på 1 734 669, og en utenforstående masse på henimot 3 millioner. De tilsvarende tall i begynnelsen av 1940-årene var: protestanter 774 000, katolikker 692 000, utenfor 2 500 000, tilsammen 3 966 000.

Vurderingen av disse tall er en innviklet historie, og jeg skal ikke gå i detaljer. Men det framgår klart at der er inntrådt en beklagelig stagnasjon med hensyn til evangeliets utbredelse. Gruppen «utenfor» vokser mest og gruppen «evangeliske» vokser minst. Etter de oppgitte tall kan en stille den prognose at et års folkeøkning på 100 000 vil gi 12 000 protestanter, 26 000 katolikker og 62 000 hedninger! Dette må imidlertid ikke tas altfor bokstavelig, tallene kan leses på mange måter og skjuler mange feilkilder. Men tendensen er neppe til å ta feil av, evangeliseringen holder ikke tritt med folkeøkningen, og katolikkene samler inn langt flere enn protestantene.

Det er en sektor i folkelivet som er helt gassisk, og hvor morsmålet blir brukt og dyrket, og hvor det får utvikles i fred: den religiøse sektor. Visstnok må prester og ledere kunne så meget fransk som mulig, helst også ha oppholdt seg noe i Europa, for å kunne nyte behørig anseelse, men preken, sjelesorg, foredrag, gudstjeneste, møter og alt til menighetslivet hørende, foregår på det gassiske språk. Her kan derfor også de mere

praktiske og mindre grammatiske naturer komme til sin rett, ja, endog legpredikanter og profetinner fra utkantsstammer kan sette menigheter og bygder i åndelig bevegelse, uten å kunne fransk. For her kjenner alle seg hjemme, her er det bare morsmålet som teller.

Fra gammelt er gasserne innen alle de evangeliske menigheter vant til å styre og stelle sine saker selv. Det er i menighetene de er oppøvd i å stille forslag, holde avstemning, velge komitéer, diskutere planer og treffe beslutninger. Her utøver menighetsrådene sine funksjoner etter den myndighet og det ansvar som legges på dem. I kirken på Madagaskar var aktive menighetsråd i full sving lenge før menighetsrådsloven i Norge trådte i kraft. Og de gassiske prestene har god greie på hvilken myndighet som tilligger prestestillingen.

Gasserne er ikke så individualistiske som oss. De er mere sel-skapelige, sosiale, samfunnssøkende. Den menighetsmessige solidaritet betyr meget for dem. Derfor er Madagaskar de *fulle* kirkers land, og gudstjenestene har et kollektivt preg av alles samhörighet, som en neppe finner maken til hos oss. Salmesangen er et mangestemmig brus av røster som er helt med, — det kan minne litt om julesangen på en norsk søndagsskolefest i gamle dager! Og deltakelsen i liturgien er sterk og glad og aktiv.

Jeg ble meget overrasket over i hvilken grad det vi kan kalle gudstjenestens kirkelige former hadde fått vind i seilene. De lutherske prester hadde fått langt flottere prestekjoler enn før. Den enkle, hvite lerrets-samarie som var i bruk i min tid, så jeg igjen i en reformert kirke hvor 12 diakoner optrådte i så-danne da de assisterte ved nadverden. Og de reformerte prester tilsluttet LMS (Londonermisjonen) og MPF (Pariseremisjonen) hadde fått folderike prestedrakter med hvit stiveflipp, omtrent som Spener og Francke.

For 50 år siden var det en ung garde norske misjonærer som mente det var galt at pionérene hadde innført den norske gudstjeneste med ritual og tekstbok på misjonsmarken. De ville ha forenkling. Det hele skulle ha begynt på bar bunn, og gasserne

skulle selv ha funnet fram til sine egne gudstjenstlige former. Tekstboken skulle vekke, og Bibelen leses i sammenheng. En av utmerkede norske teoretikere sammensatt «Formularbog, som selv i den gamle, norske Kirke føles fremmed» hører ikke hjemme «herude paa Grændsen hos et fra de europæiske saa høist forskjelligt Folk som Gasserne . . . » — «Hvad vi for Øieblikket trænger er . . . en enkel Undervisning om hvordan de ministerielle Handlinger skal udføres paa en sømmelig Maade, nærmest en Advarsel om hvordan de ikke bør udføres,» skriver en av dem i 1906.

Den gang stod de reformertes enkle møteform som noe av et ønskemål. Og det ble brukt uttrykk om at man burde «nedlægge Protest mod» den lutherske liturgi og prestekjole.

Saken har tatt en ganske annen vending etterhvert som gasserne er blitt enerådende i sitt hus. Den lutherske kirkeavdeling er blitt mer og mer glad i høymessens gudstjenstlige former, — jeg så mange beviser på det. Enda mer overrasket ble jeg over at også de reformerte har fulgt denne utvikling. De som før ikke ville vite av faste søndagstekster, hadde nå fått sin egen kirkelige tekstbok med navn på søndagene og bestemte tekster, og dessuten hadde de laget et høytidelig ritual, med skriftlesninger, faste bønner, trosbekjennelse, Fadervår og salmer, av hvilke en del synges stående. Disse kirkelige bøker er utarbeidet i fellesskap av LMS (Londonermisjonen), FFMA (engelske kvekere) og MPF (Parisermissjonen), og ble fulgt i de av deres kirker som jeg besøkte nå. I noen av deres kirker så jeg at ritualets hovedpunkter var trykt på store plakater og slått opp på veggen. Det var også nytt for meg at de gassiske prester tilhørende LMS og MPF hadde sorte prestekjoler, — på det punkt synes kvekerne å henge litt igjen, men når gasserne blir enda noe mer selvstendige overfor sin europæiske bakgrunn, vil det nok bli pontificalia også der.

Jeg har stilt meg det spørsmål om det kanskje likevel er noe i det slagord som er brukt så meget i den senere tid: «Framisjon til kirke».

Som kjent heter det at det i våre dager skjer store ting med

de hedningekristne menigheter: de organiseres til topps, og deres utsendinger tar plass på de store verdensmisjonskonferanser. Disse ting tillegges så stor betydning at det f. eks. for Madagaskars vedkommende tales om at den lutherske kirke er *stiftet* nå i 1950-årene, og at det som skjer er overgang *fra misjon til kirke*.

Mot dette vil jeg gjerne gjøre noen innvendinger. Kirke har det vært på Madagaskar fra misjonens første tid til i dag. De første misjonærer hadde ikke våre moderne misjonsteorier i hodet, heldigvis. De kom ganske enkelt med sitt norske kristenliv, med sin presteutdannelse, og med sin instruks. I denne stod det at «De paa samme Station virkende Missionærer skulde, selv om ingen Hedning er optagen i Kirkesamfundet, betragte sig og fremtræde som en Menighed; de skulde omgaaes hverandre med oprigtig Broderkjærlighed og bistaa hverandre med Raad og Daad. Missionspræsten har Overbestyrelsen af Menigheden; Missionsmedhjælperen er ham underordnet og forpligtet til i sin Virksomhed at rette sig efter hans Anvisning». (§§ 14 og 15). Og videre: «Da Missionens Øiemed er at forplante Guds Menighet, bør Missionæren, saasnart Flere have annammet Daaben, snarest muligt, med det apostoliske Forbillede for Øie, ordne Menighedssamfundet iblandt dem og have en særegen Omhu for sammes Bevarelse og Fremvækst. I denne Hensigt bør, saasnart ske kan, Hedningechristne søges uddannede til Præster og Missionsmedhjælpere, samt Menigheden tilskyndes til, saavidt dens Evner formaae, at bidrage til dens Bestaaen og Forplantelse.» (§ 9).

Både i Zululand og på Madagaskar gikk man fram etter denne instruks. De på et sted virkende misjonærer med familier, framtrådte og betraktet seg som en menighet. Det var naturligvis en luthersk menighet, med fullt norsk preg. Men straks noen av ninger for et misjonsselskap, men å *forplante Guds menighet*, de ble medlemmer av menigheten med samme rettigheter som de norske.

Og misjonens «øiemed» har aldri vært å stifte misjonsforeninger for et misjonsselskap, men å *forplante Guds menighet*.

Synspunktet er hele veien at *kirken er der* i og med at der er kristne mennesker som samles om ord og sakrament, selv om disse i begynnelsen bare er norske, og så forplantes denne menighet på den måte at man ved dåpen tar inn i menigheten den, der «etter tilstrækkelig Undervisning og Prøvelse giver Vidnesbyrd om den fornødne Kundskab og om Oprigtigheden af sin Omvendelse, sin Attraa efter Kirkens Goder og sin Villighed til at indgaa paa de i Daabspagten satte Betingelser for disses velsignede Virkning» (§ 4).

Kirke og menighet har det vært fra første stund av. Det vitner hele Madagaskars misjonshistorie om, det er slått fast i den misjonærinstruks som gjaldt fra første tid, og slik har vi som har hatt årelang tjeneste i den stridende, kjempende og misjonerende kirke på Madagaskar, alltid forstått det. Og det skurrer i ørene når det blir ropt ut at det er nå, etter siste verdenskrig, at det er blitt «kirke» på Madagaskar. Da må man spørre hva i all verden ordene skal bety.

Men det kan gå troll i ord. Sier statistikken oss at misjonsgløden, at sjelevinner-trangen, at erobringsviljen, at evangeliseringsevnen er dabbet av, og at menighetene konsentrerer seg om sin gudstjeneste, elsker dens former, fryder seg i de troendes samfunn og isolerer seg innenfor den menighetsmessige samhörighet?

Jeg vet ikke. Men jeg var i menigheter som hadde sprengt sin kirke så fullstendig at de ikke kunne ta imot flere, men på den annen side var de så godt sammensveiset, at de heller ikke kunne tenke seg den mulighet at en gruppe forlater menigheten for å bygge en søsterkirke, hvorved det kunne bli plass til nye mennesker begge steder. Det må tilføyes at andre menigheter, som ennå har kirkeplass, har forsøkt menighetsaksjoner etter siste mønster hjemmefra, og det er et foretak med *misjon* i.

Gjensynet med Madagaskar ga meg stor glede. Særlig taler gudstjenesten, kirkegangen, salmesangen og menighetslivet i det hele, sitt mektige språk. Men jeg ble også betenkt og bekymret. Holder den til topps velorganiserte synodale kirke på å bli en statisk størrelse, som bare vokser ved sine egne med-

lemmers fødselsoverskudd? I så fall ville det være en smertelig sannhet i slagordet «fra misjon til kirke».

Men nei, det må ikke gå slik!

Det er på Madagaskar en stor stab av prester, lærere, lærerinner, evangelister, katekister og andre, som brenner for hedningenes frelse, og som i bønn og offer kjemper for å bringe evangeliet ut til de mørkeste steder. Og deres gjerning bærer frukt, og vil ved Guds nåde gi rik høst. Misjons-gløden er ikke sluknet ut. Våre misjonærer kjemper på denne linje i håp og tro.

Og så er det et arbeidsmiddel som ennå ikke er tilstrekkelig utnyttet: det trykte ord. Sant nok er ikke gasserne egentlig noe videre interessert i å lese. Deres bibliotek er bibel og salmebok, — og så naturligvis skolebøker inntil eksamen. Det vrirler riktignok av små-aviser i hovedstaden og i andre større byer, og på torv og i kiosker flimrer kulørte blader og annen lektyre, især på fransk. Men behovet for lesestoff er ikke stort. De forskjellige misjoner har fra gammelt av utgitt sine kirkeblader. De tre samarbeidende reformerte (LMS, FFMA og MPF) har nylig slått sine kirkeblad sammen til ett, som da skal være organ for et reformert kirkefolk på over en halv million. Opplaget av dette månedsblad, som er friskt redigert, ligger på mellom 3 og 4 tusen! Det er ikke særlig imponerende. — Da står vi lutheranere noe bedre med vårt gamle blad «Mpamangy» og et nytt, «Firaïsana», i avisformat. Men det er til dato vanskelig å få gasserne til å lese annet enn bibel, salmebok og pensa.

Men folket vil våkne, og nettopp de lutherske misjoner har lagt god grunn under et foretak som sikter på både å skape behov for godt lesestoff, og å skaffe til veie gode trykksaker. Det lutherske trykkeri med forretningsmessig tilbehør er blitt et stort foretak, som endog gir overskudd av driften, til nye investeringer i maskiner og materiell. Virksomheten må utbygges videre med boksentraler i Antsirabe, Fianarantsoa og Tulear, og kolportasje pr. bil ved de forskjellige torvdagene. Og framfor alt må det skaffes gode trykksaker, som både kan vekke leselysten og imøtekomme behovet. Med dette vil det bli

grunnlag for en langt større utbredelse av Guds ord. Og på dette felt gleder de norske bibelvenner seg til gjennom Det norske bibelselskaps gjerning å bli med. For om Den hellige skrift stort sett er i protestantenes hender, er det store muligheter for å få Guds ord ut også blant lesedyktige hedninger og katolikker. Lutheranene (NMS, ELC og LBM) står i den beste utgangsstilling for en betydelig evangelisk innsats på dette frontavsnitt. Det er kanskje vår tids viktigste spesial-oppgave på Madagaskar.

NOEN BEMERKNINGER

Misjonsselskapets gamle *misjonærinstruks* («Efter Revisionen paa Generalforsamlingen 1858») finnes i Halfdan E. Sommerfelt: Den Norske Zulumission, Christiania 1865, side 349 ff.

Instruksens *kirkesyn* har fått et vakkert uttrykk i Landstads salme ved budskapet om den første hednings dåp (1858). I første vers heter det: Nu takker Herren alle Mand! Godt Nyt er hørt i Hedningland om Kirkens Kamp og Seier: en Sjæl er frelst fra Mørked ud, etc. (Matenjwazes dåp var en *kirkes* seier), og i LR 772, 4 kalles kirken for «Herrens søskensamfund her (på jorden) som har i himlen hjemme». Kirken er altså det søskensamfund her på jorden som består av mennesker hvis borgerskap er i himlen. Nå var den unge Matenjwaze døpt, hadde fått sitt borgerskap i himlen, og ble derfor innesluttet i Herrens søskensamfund her på jorden. Menigheten bestod nå av misjonærfamiliene pluss denne dømte zulupike. Slike ting som rase, nasjonalitet, språk, kommer ikke inn i bildet.

Sitatet fra 1906 hvor Alterboken omtales som en «Formularbog» er ført i pennen av Johs. Johnson, Masinandrana 1. januar 1906. Ikke trykt eller beregnet på offentliggjørelse.

Det misjonsteoreetiske syn som omtales, kan kalles for «kulørt nasjonalromantikk». Tyske misjonærer på Ny Guinea har åpenbart gjennomført dette prinsipp med grundig konsekvens, ifølge dr. F. Birkeli: «En søndag i Ny Guineas fjell», Hellige jul 1956 side 12 f. «Ingen misjonær hadde fortalt dem hva de skulle gjøre,» heter det. «Ingen hadde lært dem hvordan de skulle synge.» «Ingen hadde lært dem hvilke symboler de skulle uttrykke,» osv. Men misjonærene hadde arbeidet der i over 20 år, og vunnet en menighet på ca. 25 000.

Den *statistikken* jeg har hentet mine tall fra, er den offisielle, og gjelder befolkningsforholdene pr. 31. desember 1954. Den oppgir følgende:

Den reformerte gruppe :

LMS (Londonermisjonen)	303 000	
MPF (Pariseremisjonen)	261 000	
FFMA (Engelske kvekere)	57 500	
		<hr/>
		621 500

Den lutherske gruppe :

NMS (Det norske misjonsselskap)	177 973	
ELC (Luth. Amerika)	10 409	
LBM (Luth. frikirkelige Amerika)	6 775	
		<hr/>
		195 157

Andre :

SPG (Anglikansk)	29 000	
Adventistene	11 452	
		<hr/>
		40 452
		<hr/>
tilsammen	857 109	
katolikkene	877 560	
		<hr/>
kristne	1 734 669	
		<hr/>

Tallene er ikke basert på samme prinsipper. Således regner katolikkene med «Katolsk befolkning» og MPF kaller rubrikken: «Under protestantisk innflydelse». Deres tall er mildest talt meget romslige.

Idet dette skrives kom Norsk Misjonstidende nr. 4/1957 med en interessant artikkel av tilsynsmann dr. Otto Dahl med titelen «Hvor står vi i dag på Madagaskar?». Hans synspunkter er de samme som mine, men han har en nyere statistikk, jeg formoder den er pr. 31. desember 1955, altså et år senere enn min. En sammenligning gir følgende resultater (runde tall):

Befolkningen viser stigning med 110 000. De kristnes tall er steget fra 1 735 000 til 1 790 000 (altså med 55 000) og hedningenes fra 2 932 000 til 2 987 000 (også med 55 000). Den lutherske gruppe gikk opp fra 195 000 til 205 500, dvs. med 10 500. Hvordan de andre kristne (44 500) fordeles mellom reformerte og katolikker, vites ikke, men det er vel sannsynlig at den største delen er kommet i katolikkenes rubrikker.